

Iagttagelser fra Nordthy

Af

POUL HALD MORTENSEN

(With a Summary in English: Observations from North-Thy, Jutland.)

I tidsrummet juni 1959—juli 1962 boede jeg i Tved nord for Thisted og havde næsten dagligt lejlighed til at iagttage fuglelivet. Mange notater foreligger især fra de sidste par år; men også efter juli 1962 har jeg besøgt egnen og gjort iagttagelser.

Egentlig har min virkeradius været meget begrænset. Langt størstedelen af mine iagttagelser er fra Tveds nærmeste omegn. Således rummede mine forældres have ved plantørboligen ofte interessante arter. Tved Plantage er selvsagt ofte blevet undersøgt; og ellers har jeg foretaget ekskursioner til Hanstholmen og andre gode lokaliteter, ligesom de større plantager har været besøgt. De trækkende arter har haft den største interesse, og det har været af betydning for mine iagttagelser, at jeg fra 1961 har ringmærket trækkende og ynglende fugle for Zoologisk Museum.

Mange gange har jeg nydt selskab af andre ornithologer under ekskursioner og trækobservationer. En særlig hjertelig tak vil jeg i denne forbindelse rette til FINN BIRKHOLM-CLAUSEN, OLVAR LÆSSØE og SØREN TOFT. Yderlig skal rettes en tak til alle de, som har assisteret ved en række iagttagelser. Det gælder især deltagerne på observationsholdene ved Hanstholm i efterårsferierne 1961 og 62, hvor der bl.a. blev indsamlet flere værdifulde iagttagelser om ukendte trækforhold.

I det følgende vil jeg så vidt muligt gengive de vigtigste iagttagelser fra mit treårige ophold i Thy.

YNGLENDE ARTER

I løbet af de sidste ca. 80 år er der sket store forandringer i det thylandske landskab. Medens der før kun fandtes nogle forblæste plantninger omkring herre- og præstegårde (HEIBERG, 1886), så er der nu vokset en mængde store plantager op i takt med, at der er plantet omkring haver og i læbælter. Mange arter, som ikke fandtes i HEIBERGS liste fra 1878, er nu indvandret og yngler almindeligt. Topmejsen (*Parus cristatus* (L.)) er nu mindst ligeså hyppig her som i Jyllands sydligere plantager (jfr. LØPPENTHIN, 1946, p. 50).

Løvskov findes endnu kun sparsomt, og de eneste virkelig høje løvtræer findes i Christiansgave, Thisted. Det var da også her Rågerne (*Corvus frugilegus* (L.)) bosætning fandt sted, da arten indvandrede i Thy.

En oversigt over netop de ynglende arter, som det bl.a. af zootopografiske grunde kan være af interesse at omtale, skal gives her.

FISKEHEJRE (*Ardea cinerea* (L.)).

Nu findes kun kolonien i Oddershedegaard plantage ved Skovsted (LYNEBORG JENSEN, 1954, p. 190), og i 1962 anslog jeg under ringmærkning af 60 redeunger løseligt tallet af beboede reder til ca. 45.

Kolonien i Østerild plantage forsvandt omkring 1955 efter at have været oppe på en bestand af ca. 15 ynglepar (meddelt af plantør KROGH).

KNOPSVANE (*Cygnus olor* (GM.)).

Området må endnu — i modsætning til landets sydøstlige del (jfr. LINDHARDT HANSEN, 1962, p. 20) — betragtes som langtfra fuldt besat af Knopsvaner. Således sås første gang i 1961 et par med unger i V. Vanned sø. I Nors sø, Voldum sø og Hanstholmreservatets søer har jeg kun set Knopsvaner enkelte gange om foråret. Ligeledes har jeg heller ikke bevis for ynglen i Lønnerup fjord.

DUEHØG (*Accipiter gentilis* (L.)).

Et par sås i årene 1961 og 62 ynglende i Østerild plantage. Det første år kom to unger på vingerne, det næste blev æggene stjålet. Plantør KROGH, Tovsig, oplyser, at Duehøgen vist har ynglet i plantagen siden 1958.

MUSVÅGE (*Buteo buteo* (L.)).

Har gennem mindst tyve år ynglet i Østerild plantage (plantør KROGH). I 1961 konstaterede jeg med sikkerhed to ynglepar i denne plantage. Desuden var der mindst et par i hver af plantagerne Nystrup, Vilsbøl, Tved og Langvad.

HJEJLE (*Phvialis a. apricaria* (L.)).

Hanstholmreservatets lille population er omtalt af LØPPENTHIN (1962, p. 90—91); men jeg har nogle iagttagelser at tilføje fra sommeren 1962. Dette år ynglede mindst et par mellem Hanstholm og Bulbjerg, hvor en rede med en unge og to språede æg blev fundet den 27. maj.

Under en optælling af Hanstholmreservatets andefuglebestand i slutningen af juni var det mit indtryk, at Hjejlernes territorier var under opløsning. Jeg optalte skønsmæssigt syv par. Flere gamle fugle havde vist allerede forladt det egentlige territorium. Den 25. juni iagttoges da også seks adulte Hjejler af den sydlige race i selskab med nogle hundrede Viber (*Vanelus vanellus* (L.)) på engen lige vest for Nors sø.

SKOVSNEPPE (*Scolopax rusticola* (L.)).

Østerild plantage rummer mange egnede lokaliteter; og den 30. april 1961 viste plantør KROGH mig skallerne af to friske Snekpeæg, som han havde fundet i kanten af en birkekultur. Æggene var sandsynligvis blevet tømt for indhold af Skovskade (*Garrulus glandarius* (L.)).

Fra Tved har jeg ikke bevis på ynglen, men et par Skovsnepper blev set i parringsflugt sidst i april 1960; og i juli lettede jeg to under nogle ældre bøge.

SVALEKLIRE (*Tringa ochropus* (L.)).

I 1960 blev et par set hele sommeren ved nogle vandhuller, Langesande, i Tved plantage.

Den 17. juni 1962 traf jeg ved solopgang i den østligste del af Præstkær, Hanstholmreservatet, ca. 300 meter fra Tved plantage et par Svaleklirer, som formodentlig havde unger. Især den ene skreg kraftigt op og satte sig flere gange i en lav bjergfyfyr. Opførslen var i det hele taget noget lig de ynglende Tinksmedes (*Tringa glareola* (L.)), som kunne ses i nærheden, blot varslede Svaleklirerne over et større område.

Den 27. juni 1962 sås endvidere i Langvad plantage ved 20-tiden en Svaleklire, der kom lavt ned over trætoppene og brugte stemme.

RÅGE (*Corvus frugilegus* (L.)).

I Thisted findes i parken en koloni der sommeren 1963 talte 34 beboede reder (JAKOB HIMMELSTRUP, Thisted). Den er anlagt i høje, gamle træer og er den eneste koloni, jeg har set i Thy. Dette forhold kan sikkert forklares ved, at landsdelen endnu er så fattig på bevoksninger af ældre, høje løvtræer. HIMMELSTRUP meddeler endvidere (i brev af 19. juni 1963), at kolonien blev grundlagt i foråret 1955, da 2 par slog sig ned i parken og et enkelt på kirkegården. Det sidste blev dog skudt af politiet, inden det ynglede. For at holde bestanden i ave blev der iøvrigt i sommeren 1963 skudt 75 unger i kolonien.

MISTELDROSSEL (*Turdus viscivorus* (L.)).
Yngler i de større plantager især ved skovbryn, lysninger og marker. I Tved pl. yngler hvert år 5—7 par. Det er mit indtryk, at Misteldroslen her er knap så almindelig som f. eks. i Blåbjerg pl., Vestjylland.

SANGDROSSEL (*Turdus ericitorum* (TURTON)).
Findes ynglende i alle lidt større plantager. I Tved er kun en forholdsvis ringe del velegnet for arten, og jeg vil anslå antallet af ynglear til mindst 10. Er ikke fundet i selv store fritliggende haver. HEIBERG (1886) anfører den også som ynglefugl, men ikke Solsorten (*Turdus merula* (L.)).

RØDSTJERT (*Phoenicurus phoenicurus* (L.)).
Da jeg aldrig fandt den ynglende i Vestjylland (området syd for Ringkøbing fj.), blev jeg i 1959 forbløffet ved at se et par med rede i et murhul i Tved plantørbolig. Året efter ynglede mindst et par i haven (redenhul af St. Flagspætte (*Dendrocopos major* (L.)), men ikke i 1961 og 62.

I Østerild pl. sås den 10. juni 1962 en syngende ♂. Den 8. juni 1963 hørtes endvidere fem forskellige ♂♂ i Tved pl. De sang fra trætoppene i forskellige tætte bjergfyrbekovninger, der ikke kunne være ynglebiotop.

GRANSANGER (*Phylloscopus collybita* (VIELL)).
I 1959 hørte jeg en syngende ♂ ved haven og formodede, at den repræsenterede et par.

I 1960 sås to par som formodentlig ynglede nær haven.

I 1961 konstaterede jeg tre ♂♂ på forskellige territorier og ♀♀ sås i to tilfælde.

Den 8. juli 1962 blev syv unger ringmærket i en rede ved haven, og der ynglede da vist tre par i området. Har også hørt den i yngletiden i Østerild pl. 1961 og 62.

I 1963 hørtes Gransangeren under forårstrækket, men jeg konstaterede ikke med sikkerhed ynglefugle i Tved.

SKOVSANGER (*Phylloscopus sibilatrix* (BECHST)).

Fåtalig på de enkelte egnede lokaliteter. I 1963 konstaterede jeg to par i Tved pl.

KÆRNEBIDER (*Coccothraustes coccothraustes* (L.)).

Forsøgte i alle tilfælde ynglen i 1960.

Den 15. maj sås en Kærnebider ved fuglebadet i haven; og den 10. juni fløj to op fra en mindre lysning nær haven.

I begyndelsen af maj 1962 så min mor gentagne gange en Kærnebider i haven.

DOMPAP (*Pyrrhula pyrrhula* (L.)).

I et bed lige uden for huset så jeg den 8. juni 1962 kl. 18.25 en Dompap ♀ samle rodtrevler. Den fløj bort og kom tilbage efter mere et par gange; men forsøg på at finde redestedet gav ikke resultat. Ynglen blev nok heller ikke gennemført, idet jeg den 15. juni på et nærliggende plukkested for Spurvehøg (*Accipiter nisus* (L.)) fandt an halvt forteret Dompap ♂. Målene var: vinge: 91 mm, tarse: 17 mm, næb: 10 mm.

På min forespørgsel har dr. SALOMONSEN venligst oplyst (i brev af 5. februar 1963), at han — skønt han påpeger, at målene kan passe på Stor Dompap (*P. p. pyrrhula* (L.)) — i sammenhæng med Lille Dompaps (*P. p. europaea* (VIELL)) udbredelse vil anse denne sidste som den mest sandsynlige ynglefugl i Nordthy.

Selv er jeg tilbøjelig til at antage, at det i virkeligheden var Stor Dompap, som forsøgte ynglen. I vinterhalvåret 1961—62 invaderede Stor Dompap i betydeligt antal og kunne da ses næsten overalt i plantager og i haver. Forøvrigt konstaterede jeg, at de i udstrakt grad fouragerede på frøene i lyngen, der stod langs skovvejene. Dompapperne blev unormalt længe om foråret; omkring 20. april trak således adskillige småflokke nordover. Sidst i april så jeg otte individer i flok, og endnu den 9. maj sås to par sammen i haven.

I de tidligere år har jeg aldrig set oversomrende Dompap, endelige trægæster

efter 20. april; så netop den kendsgerning, at Dompappen for første gang — i 1963 sås den ikke i yngletiden — blev konstateret ynglende i Tved efter en større invasion af Stor Dompap, må tjene som indicium for, at det virkelig var den sidste race, som forsøgte ynglen. Hvis det var tilfældet, kan fænomenet betragtes som et sidestykke til forekomsten af ynglende Kvækerfinke (*Fringilla montifringilla* (L.)) her i landet.

LILLE KORSNÆB (*Loxia curvirostra* (L.)). I de tre sæsoner, hvor jeg har haft lejlighed til at færdes i det behandlede område, er der hvert år fundet beviser på ynglen. Vinteren 1959—60 udmærkede sig ved en invasion (MORTENSEN & BIRKHOLM-CLAUSEN, 1963, p. 24), der bevirkede, at adskillige par ynglede. Fælles for mine få redefund er, at alle reder var i bjergfyfyr. Iøvrigt har jeg kun undtagelsesvis set Lille Korsnæb fortære andet end frø fra bjergfyfyrkogler — nemlig hvidgrankoglefrø og store bøgekopper. Det bør bemærkes, at rødgran ikke findes på de undersøgte lokaliteter. I 1961 fandtes kun enkelte ynglende par og en rede med to flyvedygtige unger sås den 11. maj i Tved pl. Kun ganske få ynglede i 1962, og den 12. maj sås to gamle fugle made nyligt udføjne unger i Østerild pl. Fra slutningen af juni 1962 og frem til næste forår sås også i Nordthy mange og store invasionsflokkede af Lille Korsnæb med indslag af St. Korsnæb (*Loxia pytyopsittacus* (BORKH)).

HEDELÆRKE (*Lullula arborea* (L.)). Set en gang med sikkerhed i yngletiden, nemlig ved Vigsø, den 27. maj 1962, da én sang.

IKKE PÅVIST YNGLENDE

Da Thy i dag landskabsmæssigt og klimatisk ikke adskiller sig meget fra det øvrige Jylland, må man undres over, at flere her i landet ynglende fuglearter ikke indgår i faunaen. Det kan vel for Nattergalen (*Luscinia luscinia* (L.)) og lignende

arters vedkommende alligevel begrundes ved for dårlige forhold rent økologisk; og Thys isolerede beliggenhed har betydning for stedtro arter som Sumpmejse (*Parus Palustris* (L.)).

Følgende fuglearter har jeg trods eftersøgen ikke fundet ynglende — listen gør ikke krav på at være nøjagtig, men kan tjene til at henlede opmærksomheden på emnet og de enkelte arter i fremtiden.

HEDEHØG (*Circus pygargus* (L.)).

Så sent som i 1956 ynglede et par i Vigsø kjær (fotograf AAGE PEDERSEN, Thisted). Jeg har aldrig set par i yngletiden hverken der eller i Hanstholtreservatet og ved Østerild fj., hvor den tidligere har ynglet (TH. KJÆR, 1941, p. 54).

NATUGLE (*Strix aluco* (L.)).

Det er ikke lykkedes mig at høre eller se denne ugle i Thy. Hvis Natuglen er ynglefugl, må den være sjældnen. HEIBERG (1886) mente heller ikke, at den ynglede.

MURSEJLER (*Apus apus* (L.)).

Trods undersøgelser af velegnede ynglesteder i Thisted er den hverken fundet ynglende der eller i andre byer i Nordthy. Som trækgest ses den hele sommeren.

GRØNSPÆTTE (*Picus viridis* (L.)).

Efter klitplantørernes oplysninger at dømme ses den stadig oftere i plantagerne. En yngleforekomst er sandsynlig i de nærmeste årtier.

SUMPMEJSE (*Parus palustris* (L.)).

Er eftersøgt grundigt og alligevel ikke fundet ynglende i Thy. TORP PETERSEN har en iagttagelse fra Thyholm vinteren 1945 (LYNEBORG JENSEN, 1952, p. 66); men senere undersøgelser af BENT THØGERSEN, Hurup, godtgør, at arten ikke findes i Sydthy nu (medd. i brev af 10. februar 1962).

Måske kan en indvandring ventes fra øst, idet OLVAR LÆSSØE har meddelt, at han omkring 1960 så Sumpmejser i plantagen umiddelbart øst for Østløs. Selv har

jeg ikke set dem dette sted og forgæves søgt i Østerild pl. På min forespørgsel har BERNT LØPPENTHIN venligst oplyst (i brev af 3. marts 1962), at han umiddelbart ikke ville vente Sumpmejsen i Thy; samtidig påpeger han den frygt, fuglen har for at overflyve blot mindre vandstrækninger og åbne landområder.

Der findes fortrinlige lokaliteter i Thy nu, så det vil være interessant, om Sumpmejsen i fremtiden vil formå at rykke ind på denne niche.

SPÆTMEJSE (*Sitta europaea* (L.)).

Skønt passende løvskovsområder efterhånden findes flere steder i Thy, er Spætmejsen endnu ikke indvandret. Denne stedtro fugl vil måske heller aldrig nå frem til det isolerede område.

TRÆLØBER (*Certhia familiaris* (L.)).

Skulle umiddelbart kunne forventes i de større og ældre plantager. JENS HØJEN POULSEN meddeler således, at Træløberen er almindelig ynglefugl i Østvendssyssel (brev af 22. april 1963). Imidlertid er den slet ikke set i yngletiden i Thy. Træk- og vintergæster er almindelige i tiden medio oktober—medio april.

BROGET FLUESNAPPER (*Ficedula hypoleuca* (PALL)).

Medens den Grå Fluesnapper (*Muscicapa striata* (PALL)) yngler fåtalligt på egnede biotoper — således hvert år i et antal af et eller to par i haven — har jeg ikke, på trods af at jeg har opsat snesevis af redekasser, konstateret ynglen af Broget Fluesnapper, som passerer i stort tal i træktiderne.

Den 7. maj 1961 undersøgte to ♂♂ interesseret redekasserne omkring plænen. Den 8. juni 1962 sås en ♀ fouragere i haven; og fåtallige ♀♀ ses ofte på trækket helt indtil omkring 10. juni.

RØDRYGGET TORSKADE (*Lanius collurio* (L.))

Trods undersøgelse på flere egnede biotoper, f. eks. på Hanstholmen, har jeg ikke fundet den ynglende i Thy.

GRÅSISKEN (*Carduelis flammea* (L.)).

Hvor landevejen går gennem Vilsbøl pl., så SØREN TOFT den 30. juni 1960 et Gråsiskkenpar sidde på en telefonledning. Fuglene var udfarvede og blev set på så nært hold, at fejlbestemmelse skulle være umulig.

TRÆKKENDE ARTER

Som såkaldt træklokalitet »opdagede« jeg Hanstholmområdet i 1960; og senere undersøgelser har vist, at dette sted rent træk-mæssigt i mange henseender kan stå mål med de bedste her i landet. Den største ulempe ved stedet er, at såvel udtræk om foråret som indtræk om efteråret sker over en ret bred front. Havtrækket kan både forår og efterår være af imponerende omfang; og alt i alt kan jeg kun opfordre interesserede til at besøge stedet, der endnu i ornithologisk henseende er meget dårligt undersøgt.

ISLØM (*Gavia immer* (BRÜNN)).

Som regel er det umuligt at artsbestemme de mange lommer (*Gavia sp.*), der meget almindeligt passerer Hanstholmen i træktiderne. Flere gange er der dog blandt dem set usædvanligt store individer, hvoraf et den 20. oktober 1961 på nært hold blev bestemt til Islom. Ellers har skelnen mellem denne og Hvidnæbbet Lom (*Gavia adamsii* (H. R. GRAY)) ikke været mulig.

Fra Hanstholm:

1961:

2. april: To mod øst.

16. oktober: Én mod vest.

20. oktober: Én mod vest og én mod øst.

1962:

15. oktober: Én mod øst.

SKRÅPE (*Puffinus puffinus* (BRÜNN)).

Er kun observeret under stærk vestlig blæst. Den 27. august 1961 trak ét eksemplar mod nord ved Hanstholm. Samme dag var der træk af Sule (*Morus bassanus* (L.)).

Den 19. oktober 1962 blæste det også fra vest og ved 8.30-tiden observerede SØREN TOFT og jeg pludselig blandt de mange trækkende Suler og Lommer to skråper, der på fuldstændig stive vinger gled fantastisk hurtigt og lavt efter hinanden mod den stærke blæst. Enkelte gange vendte de den helt hvide underside mod os, så bestemmelsen var sikker.

Omkring begyndelsen af november samme år så LÆSSØE igen under vestlig blæst et par trækkende skråper ved Hanstholm (mundtlig medd.).

SULE (*Morus bassanus* (L.)).

Ved Hanstholm (MORTENSEN, 1963, p. 26) har jeg set Suler næsten året rundt. Langt det største træk falder i sept.—okt.; men tilbagetræk er konstateret i marts—april. Vinteriagttagelser er derimod sjældne.

STORSKARV (*Phalacrocorax c. carbo* (L.)).

Ofte er det vanskeligt at skelne Storskarven fra Topskarven (*Phalacrocorax a. aristoteles* (L.)); men både ved Hanstholm (på molerne) og ved Bulbjerg (på Skarreklit) er der mulighed for at se skarverne på land inden for en rimelig afstand. Adulte Storskarver har jeg kun set få gange om efteråret. Juvenile individer er mere almindelige, og 2—3 stykker på den forfaldne læmole ved Hanstholm havn er — især med østlige vinde — et hyppigt syn i sept.—okt.

TOPSKARV (*Phalacrocorax a. aristoteles* (L.)).

Gennem sommeren 1962 havde fem individer til stadighed deres hvilested på Skarreklit, hvor de især kunne iagttages morgen og aften (medd. af plantør HANSEN, Lild). Personligt så jeg alle fem fugle den 11. juni. Disse var typiske i helt sort dragt med grønligt skær. De manglede alle enkelte fjer i vinger og hale.

Ved Hanstholm er den mest interessante oplevelse fra den 20. oktober 1961, da 13 ad. Topskarve kl. 9.42 kom fra øst

og fulgte kysten mod sydvest hundrede meter fra land.

PIBESVANE (*Cygnus bewickii* (YARR)).

Omkring 20. oktober ankommer de første, som regel flere familier sammen. Adskillige kan overvintre, især i den lavvandede Lønnerup fj. Den 5. marts 1961 trak sikkert et større antal nordpå. I løbet af dagen sås tilfældigt 67 fordelt på tre flokke trække i nordlig retning over plantagen. Ved Nors sø sås desuden 16 rastende, og i to små vandhuller nær Tved 6 og 13. Den 17. april 1962 sås endnu en flok på 15 i vandhul ved Skelsgaard, Tved.

De oversvømmede marklavninger foretrakkes iøvrigt påfaldende ofte af Pibesvanen.

KORTNÆBBET GÅS (*Anser fabalis brachyrhynchus* (BAILL)).

Flere forskere f. eks. ANDERSEN (1962, p. 150) og MATHIASON (1962, p. 298) angiver Tipperne som den nordligste lokalitet i Jylland, hvortil den Kortnæbbede Gås først ankommer i store flokke om efteråret; og som det sted her i landet, hvor den sidst bliver set i nævneværdigt tal, inden den forsvinder i nordlig retning om foråret.

I Thy har jeg mange gange haft lejlighed til at iagttage gæs, og i adskillige tilfælde har jeg kunnet bestemme trækgæster som Kortnæbbet Gås. I september og først i oktober ankommer de første mindre flokke. I midten af oktober ligger Hanstholmreservatets antal over 1000; og den 16. oktober 1961 anslog vi skønsmæssigt antallet til ca. 1500.

Selv under ret barske forhold har jeg set overvintrende fugle. Den 27. dec. 1959 således ca. 40; den 29. dec. 1960 ca. 50, efter at der den 28. nov. havde været 300 i Præstkær. Ved besøg i reservatet den 24. dec. 1962 sås om eftermiddagen 270 Kortnæbbet Gås på Blegsøs is; de fløj senere mod øst.

I det hele taget er det almindeligt at høre og se gæssene trække frem og tilbage

mellem Vejlerne og Hanstholmreservatet. Mange efterårs- og vinteraftener har jeg således hørt flokke, der støjende fløj mod øst over Tved. Lidt op på formiddagen plejer de i spredte flokke, men næsten samtidigt, at vende tilbage.

Den 21. maj 1961 trak 35 Kortnæbbet Gås mod nordøst over Tved pl. — i flokken var 3 Blisgæs (*Anser albifrons* (SCOP)). Året 1962 gav dog de mest interessante iagttagelser af arten om foråret i Jyllands nordvestlige hjørne. Den 6. maj 1962 iagttog SØREN TOFT morgentrækket ved Klitmøller og så her fire flokke Kortnæbbet Gås på 500, 1000, 700 og 45 individer, som trak i nordlig retning over havet. Den 18. maj sås ved sekstiden 43 individer, som i god højde trak direkte mod nord over Hanstholm. Senere samme dag besøgte LÆSSØE, ROSENDAHL KRISTENSEN, THØGERSEN, TOFT og jeg Aggertangen og fandt her en fin rastplads. Ca. 1000 Kortnæbbet Gås var på stedet, og ekskrementer, samt afgræsning godtgjorde, at stedet havde været besat gennem flere uger. Ved senere samtale med den stedlige jagtforenings formand er oplyst, at den Kortnæbbede Gås på Aggertangen er talrigest om efteråret.

Fra 1963 har LÆSSØE venligst meddelt, at der den 12. maj sås 5—600 Kortnæbbet Gås på Aggertangen, og endnu den 26. maj ca. 400. Den 1. juni dette år så jeg endvidere 6 over Tved pl.

BJERGAND (*Aythya marila* (L.)).

Medens f. eks. Taffeland (*Aythya ferina* (L.)), Troldand (*Aythya fuligula* (L.)) og Hvinand (*Bucephala clangula* (L.)) er almindelige gæster i vinterhalvåret, har jeg kun sjældent set Bjergand.

Oversomrende Hvinænder ses ofte i Vejlerne; og i Hanstholmreservatet opholdt sig fem adulte individer (2 ♂♂ og 3 ♀♀) i slutningen af juni 1962. Sommeriagttagelser af Bjergand er knap så hyppige. Den 11. maj 1961 sås to Bjergand ♂♂ i Blegso, og senere på året den 11.

august så ROSENDAHL KRISTENSEN og jeg på samme sted en tilsyneladende afslået ♂. I 1962 sås den 27. maj 5 udfarvede fugle (3 ♂♂ og 2 ♀♀) i hedesøen, Kokkjar Vand.

HAVLIT (*Clangula hyemalis* (L.)).

Som noget ukendt skal her omtales de efterårsobservationer fra Hanstholm 1961 og 62, som synes at bevise, at der går et ganske anseligt efterårstræk af denne art forbi Jyllands nordvestligste punkt. Det er særlig bemærkelsesværdigt, at trækket er rettet mod øst.

Under studielejren midt i oktober 1961 »opdagedes« den 18. oktober træk mod øst af Havlit, idet der i den faste 3-timers observationsperiode om morgenen sås mindst tre individer. I de følgende fire dage blev største træk set den 20. oktober, da 234 Havlit trak mod øst.

I efteråret 1962, hvor BIRKHOLM-CLAUSEN, SØREN TOFT og jeg observerede hver morgen i dagene fra den 15. til den 20. oktober, var vi forberedt på at se Havlit. Der sås da også i de 18 observationstimer ialt 894 Havlit, som trak mod øst, hvorimod 45 fulgte kysten mod vest. Den 15. og 16. var trækket kun svagt, den 17. og 18. sås slet ikke Havlit, men den 19. og 20. oktober begyndte trækket øjensynligt for alvor, idet henholdsvis 463 og 340 individer trak.

De trækkende Havlitter flyver meget langt ude, hvilket betyder, at de selv i kikkert med over syv ganges forstørrelse bliver vanskelige at erkende, da de samtidig flyver lavt over bølgetoppene. Har man imidlertid nogle gange set de helt hvide perlekæder, som flokkene ligner, i hurtig bevægelse lavt over vandet, er de nemme at genkende; og Havlitterne kan ikke forveksles med nogen anden art.

TOPPET SKALLESLUGER (*Mergus serrator* (L.)) Er enkeltvis og i små flokke almindelig trækgæst ved Hanstholm om efteråret. Den 24. juni 1962 trak nær kysten en samlet flok på ca. 90 mod øst ved Vigsø.

LILLE SKALLESLUGER (*Mergus albellus* (L.)). I 1962 opholdt en pragtfuld, udfarvet ♂ sig så sent som den 17. april i en lille lavvandet, fyrreomkranset skovsø midt i Tved pl. Den blev set i selskab med to adulte Hvinænder (*Bucephala clangula*) ♀ og ♂. I den lille halve time jeg iagttog fuglene, udførtes intet parringsceremoni af hverken Hvinandriken eller den Lille Skallesluger; men det var bemærkelsesværdigt, at medens Hvinanden og den Lille Skallesluger, der kun lå en meter fra hinanden, dykkede samtidigt og — rent umiddelbart at se — gererede sig som et synkroniseret par, så lå Hvinandriken flere meter borte og slumrede passivt.

Endnu den 22. april sås den Lille Skallesluger på stedet, men denne gang blev den og fem Hvinænder uheldigvis opskræmt.

MUSVÅGE (*Buteo buteo* (L.)).

Om træk af Musvåge i Vestjylland foreligger der indtil nu praktisk taget intet. Fra efteråret har jeg kun få iagttagelser af enkelte fugle, og virkelige trækdage har jeg ikke oplevet.

De vigtigste forårsiaagttagelser fra 1962 og 62 er:

1961:

23. april: Rent tilfældigt ser jeg i løbet af eftermiddagen 8 trække mod nord over Tved pl.

1962:

17. april: Fra 14.20 til 15.05 ses 16 trække mod nord over den vestlige del af plantagen.

18. april: Tilfældigt ses 4 trække nordover.

25. april: 4 om eftermiddagen i flok mod nordøst.

13. maj: 5 trækker i løs flok mod nord.

HAVØRN (*Haliaëtus albicilla* (L.)).

I 1959 så jeg i slutningen af juni en gammel fugl på en klittue nær Blegsø; og i perioden 4.—7. juni (MORTENSEN, 1961, p. 197) opholdt en adult Havørn sig ligeledes ved Tved pl. vestkant. Også i 1961

blev en gammel Havørn med kridhvid hale og lyst hoved set på lokaliteten. Denne gang så min far og bror den også flere gange i tiden 18. juni—30. juli. Til lige observerede jeg den 21. juli en typisk ungfugl over Præstkær.

Den 12. oktober 1961 sås en Havørn kredse over den nordlige del af Hanstholm-reservatet — aldersbestemmelse var ikke mulig.

HVEPSEVÅGE (*Pernis apivorus* (L.)).

Følgende er sikre iagttagelser:

Den 16. juli 1961 trækker én mod nordøst ved Hanstholm fyr. Én lettes fra jorden i Tved pl. den 20. august samme år. Decideret forårstræk så jeg i dagene 1.—8. juni 1963. Enkelte Hvepsevåger rastede i plantagen, og ganske få sås midt på dagen trække direkte mod nord meget højt oppe.

BLÅ KÆRHØG (*Circus cyaneus* (L.)).

Optræder almindeligt i træktiderne og sparsomt om vinteren. Den 27. maj 1962 sås en enlig jagende ♂ på nært hold over hedeterrænet ved Vigsø.

FISKEØRN (*Pandion haliaëtus* (L.)).

Er almindelig trækgæst. Mine iagttagelser fra 1961 og 62:

1961:

22. april: 1 trækker mod nord over Tved pl.

23. april: 3 fiskende ved Blegsø-Tormål.

23. juni: 1 mod sydvest over Kokkjær Vand.

11. august: 1 ved Blegsø.

19. august: 1 mod sydvest over plantagen.

28. august: 1 ved Nors sø.

1962:

17. april: 2 trækker ud over havet ved Hanstholm havn i løbet af den times tid trækket iagttages ved 16-tiden. Senere kommer en Fiskeørn ind til strandbrededen med en 3-punds endnu levende Stenbider (*Cyclopterus lumpus*) ♀ i fanterne. Da jeg skræmmer den op fra byt-

tet, forsvinder den atter højt mod nord over havet.

18. april: 3 trækker om formiddagen mod nord over den vestlige del af Tved pl.

19. april: 1 trækker ved 8.30-tiden mod øst over Tved, og den omkredses et øjeblik flere gange af fire forbipasserende Grænder (*Anas platyrhynchos* (L.)).

20. april: 1 mod nord over Tved pl.

18. maj: 1 jagende ved Aggertangen.

22. august: 1 i Hanstholmreservatet (medd. af S. WIUM-ANDERSEN).

TRANE (*Grus grus* (L.)).

Forårstræk er ikke konstateret. Førstelærer BIRKHOLM-CLAUSEN, Stausø, har meddelt, at han i foråret 1952 så 6 Traner flyve mod nord over Tipperhalvøen.

Et mindre antal raster vist hvert efterår i Hanstholmreservatet og dets omgivelser, som således — omend i beskedent omfang — i tiden august—oktober er den eneste kendte rastplads for Traner i Danmark. (Jfr. Danmarks Fugle, p. 235). Selv har jeg bl.a. set dem raste på stubmarken lige bag vort hus og ganske nær Nors. Gårdejer HYLDEGAARD, Tved, har meddelt, at han næsten hvert år plejer at have »en lille halv snes« Traner på sine marker; og på Hanstholmen skal de også jævnligt være set.

I 1960 sås 7 Traner så sent som den 19. oktober (MORTENSEN, 1961, p. 61).

I 1961 så jeg for første gang en flok på 7, som indeholdt pibende ungfugle den 29. august; og de blev sidst set den 29. oktober. Muligvis trak yderligere 8 andre Traner mod sydvest over Tved den 1. september dette år.

I 1962 så WIUM-ANDERSEN den 22. august foruden yngleparret 5 rastende Traner i Hanstholmreservatet. Selv så jeg disse flere gange, sidst den 6. oktober. På dette tidspunkt var Hanstholmreservatets eget par også at se med 2 flyvedygtige unger — 1962 er det første år, hvor dette par bevisligt har haft held til at føre unger

til flyvedygtigt stadie. Iøvrigt har jeg aldrig set de lokale Traner blande sig med de rastende.

BLISHØNE (*Fuliga atra* (L.)).

Store koncentrationer samles i september i Nors sø og Lønnerup fj. Når det maximale antal nås i medio oktober, er der ialt ca. 4000 Blishøns på de to lokaliteter.

HJEJLE (*Pluvialis apricaria* (L.)).

Almindelig på trækket både forår og efterår.

Helt hen i slutningen af maj ses småflokke på Hanstholmen. Den 6. juni 1963 trak 7 om morgenen mod nord over Tved pl. (den sydlige race?). I tiden 11.—16. december 1961 opholdt en flok på ca. 80 sig nær Nors.

POMERANSFUGL (*Charadrius morinellus* (L.)).

Der findes vel intet mere betagende end en flok Pomeransfugle i forårsdragt.

Endnu for 30—40 år siden var arten meget almindelig rastende på Hanstholmen gennem maj måned og hele flokke blev bortskudt på grund af deres tillidsfulde optræden (medd. af fisker MARTIN SIMONSEN).

I 1962, hvor jeg for første gang blev opmærksom på Pomeransfuglene dette sted, så OLVAR LÆSSØE og jeg den 18. maj tre flokke på 2,6 og 9 individer. Endnu den 27. maj sås 2 ved Febbersted.

De høje, sandede og stenede marker på Hanstholmen udgør sikkert noget af det allerbedste terræn for arten. Fisker M. SIMONSEN har oplyst, at Pomeransfuglene her synes at have deres sidste rastplads inden Norge. Om aftenen har han set dem blive urolige, opføre parringsspil og til sidst flyve ud over havet i stor højde.

SKOVSNEPPE (*Scolopax rusticola* (L.)).

Forårstrækket kan være af imponerende omfang; og bl.a. på Hanstholmen skydes den da i stort tal.

Efterårstrækket er mere spredt. Derimod mener jeg flere gange at have kon-

stateret omfangsrigt vinterflugtstræk. I julen 1962 sås en mængde Skovsnepper overalt i Tved pl. og til ringmærkning fangedes tilfældigt hele 5 i mine automatiske fælder.

SORTGRÅ RYLE (*Calidris maritima* (BRÜNN)). Ses i vinterhalvåret jævnligt enkeltvis eller i småflokke på de fugtige moler i Hanstholm. I vinteren 1962—63 syntes den mere almindelig end sædvanligt, og så sent som den 27. april var 8 på molen ved Roshage.

ALM. KJOVE (*Stercorarius parasittacus* (L.)). Meget almindelig på efterstræk, især i august—september.

Over heden ved Vigsø så jeg den 24. juni 1962 fem Alm. Kjove, hvoraf to var i lys fase, de øvrige var mørke. Det var bemærkelsesværdigt, at disse fugle fløj helt lavt over heden 6—700 meter fra havet. De var øjensynligt på træk og forsvandt parallelt med kysten mod vest.

GRÅMÅGE (*Larus hyperboreus* (GUNN)). Er utvivlsomt en relativ almindelig gæst. For første gang ofredes i efteråret 1962 lidt opmærksomhed på de større måger, og der blev da den 17. oktober set mindst to et-årige Gråmåger ved Hanstholm havn. I de foregående dage sås en jævnligt fouragerende ud for vores observationspost. Den 13. april 1963 én ved Roshage.

DVÆRGMÅGE (*Larus minutus* (PALL)). I efteråret 1961 sås i dagene 21.—22. oktober ialt tre Dværgmåger, som fulgte kysten mod syd ved Hanstholm. Fisker M. SIMONSEN har i sin samling en Dværgmåge i parringsdragt, som han et forår har skudt ved Hanstholm havn.

RIDE (*Rissa tridactyla* (L.)). Flokke af Rider ses hver sommer omkring Hanstholm havn. I august 1961 var det samlede antal ca. 80.

I oktober har jeg hvert år kunnet konstatere træk mod syd langs kysten. Ri-

derne flyver ofte i småflokke på 3—7 individer; og når der er virkelig træk ses ingen fouragerende. I dagene 15.—20. oktober 1962 sås ved Roshage følgende træk: 2W, 6W og 2E, 225W, 1W, 223W, 354W.

Det er bemærkelsesværdigt, at ridetræk af betydning ikke er set ved Blåvandshuk. Ved Hanstholm er kun observeret i 3-timers morgenperioder.

RINGDUE (*Columba palumbus* (L.)). Den 11. oktober 1959 trak mellem kl. 10.00 og 11.00, da jeg iagttog trækket nord for Tormål, ialt 2320 Ringduer mod syd. De kom nordfra — nærmest fra Hanstholm fyr — og fløj i god højde og i flokke, der som regel talte over hundrede. Selv er jeg overbevist om, at dette var direkte indtræk fra Sydnorge. Samtidig blev også set et kraftigt nordfra kommende træk af finker (*Fringilla sp.*).

Den 16. april 1961 trak en flok på 300 Ringduer ud ved Hanstholm havn efter i nogle minutter at have kredset rundt. Mindre flokke trækker ret hyppigt ud først i april.

STOR FLAGSPÆTTE (*Dendrocopus m. major* (L.)). Invasionen i efteråret 1962 var en oplevelse. Store mængder konstaterede jeg i Tved pl. den 15. september. Den 6. oktober var jeg atter i Thy og besøgte bl.a. Harbo slette ved Hjørdemål, som henligger øde og forblæst nær havet. I et isoleret bjergfyrebuskads opdagedes her blandt tre rastende Rørspurve (*Emberiza schoeniclus* (L.)) to juvenile Flagspætter. Da disse spætter blev jaget op, satte de sig på nærliggende klittoppe og gav deres mishag til kende.

I vor have i Tved sås gennem hele september og oktober mange Flagspætter — 2—3 sammen i en nøddebusk var et almindeligt syn i oktober. De foretrak i høj grad at overnatte i mine stærekasser (Jfr. F. O., 1962, p. 138). På bøgetræer ca. 40 meter fra huset var anbragt seks stærekas-

ser med en indbyrdes afstand på ca. 10 meter; og om natten kunne man i sept.—okt. være fuldstændig sikker på at finde en sovende St. Flagspætte i hver af kasserne. Nogen direkte strid om sovepladserne konstateredes dog aldrig om aftenen.

Ved Hanstholm blev i samme efterårsferie to gange set direkte indtræk af St. Flagspætte.

Det mest bemærkelsesværdige ved invasionen var dog, at det ikke på noget tidspunkt i foråret 1963 lykkedes mig at iagttage, endsi­ge genfange tilbagetrækkende St. Flagspætte.

SANGLÆRKE (*Alauda arvensis* (L.)).

Udtræk ved Hanstholm er set i ultimo februar, gennem marts er det betydeligt.

Indtræk ses ofte på dage med stille vejr i oktober; således trak om morgenen den 20. oktober 1962 ialt 469 Sanglærker ind over stranden. Den første kom ind til kysten kl. 7.20.

BJERGLÆRKE (*Eremophila alpestris* (L.)).

Dens forekomst på Hanstholmen synes ikke at være invasionspræget, idet den hvert efterår og forår, samt i milde vintre, ses almindeligt på de egnede, sandede marker. Indtræk sammen med Sanglærke (*Alauda arvensis* (L.)) blev den 20. oktober 1962 konstateret i et antal af mindst 44.

Den 28. december 1961 sås 12 sammen med 50 Snespurve (*Plectrophenax nivalis* (L.)); og den 22. december 1962 opholdt ca. 60 sig på samme mark.

GRÅKRAGE (*Corvus c. cornix* (L.)).

Et talstærkt indtræk ses hvert år i oktober. Særlig stort var trækket den 15. oktober 1960, da Kragerne kom ind fra nord og nordvest i spredte flokke til omkring kl. 17.00. Blandt dem var enkelte flokke af Allike (*Coloeus monedula* (L.)).

Udtræk ved Hansthølmens nord- og vests­ide ses i februar, marts og april. Så sent som den 18. maj 1962 forsøgte en flok på 26 udtræk. Disse Krager var sikkert ikke i stand til at klare rejsen, da flere

manglede halen, andre mange svingfjer o.s.v. Det var svage fugle, der her var standset.

HUSSKADE (*Pica pica* (L.)).

Den 15. april 1962 observeredes kl. 5.45 en samlet flok på 58, som forsøgte udtræk over Hanstholm havn. Endnu den 18. april forsøgte to flokke på henholdsvis 25 og 11 husskader forgæves at flyve ud over havet.

VANDSTÆR (*Cinclus cinclus* (L.)).

Det skyldes nok udelukkende manglen på helt velegnede vandløb, at Vandstæren er en så sjælden vintergæst i Thy, som mine resultater af mange ekskursioner lader formode. Selv fandt jeg den til min overraskelse ved et dambrug i Ballerum, marts 1963. Her havde den været de sidste vintre. Enkelte ses i træktiden bl.a. ved Hanstholm å.

DROSLER (*Turdinae*).

Alle arter er især repræsenteret på forårstræk­ket, og selv Misteldroslen (*Turdus viscivorus* (L.)) ses almindeligt i små flokke. Træk­ket af Solsort (*Turdus merula* (L.)) er af et helt imponerende omfang omkring 1. april; Sjaggerne (*Turdus pilaris* (L.)) ses i store flokke omkring 1. maj eller lidt før. Ringdroslen (*Turdus torquatos* (L.)) er næsten samtidig eller noget senere. Det største antal Ringdrosler sås den 9. maj 1962, da 30 blev lettet fra buskads af hyld nær Hjørdemål.

Seneste iagttagelse af Sjagger er fra 24. maj 1963, da én ved solopgang sang i haven.

Den 15. september 1962 sås første Vindrossel (*Turdus iliacus* (L.)) i Tved pl.

STENPIKKER (*Oenanthe oenanthe* (L.)).

Især i medio maj og i primo september kan den optræde i meget store rastende mængder ved Hanstholm. Blandt disse Stenpikkere mener jeg adskillige gange, bl.a. 12. maj 1963 og 17. oktober 1962, at have set særligt store individer (*Oenanthe o.*

leucorrhoea (GM)?) — en nærmere undersøgelse ville være ønskelig. I oktober måned kan ses adskillige. I dagene 15.—20. oktober 1962 iagttoges således ialt 6 Stenpikkere.

STÆR (*Sturnus vulgaris* (L.)).

Visse forårsdage trækker den talrigt ud ved Hanstholm, og trækretningen er da ofte NW eller NNW.

Om efteråret har jeg i sept.—okt. ses indtræk af forholdsvis få stære, der ligesom Kragerne (*Corvus c. cornix* (L.)) hyppigst kommer ind fra NNW. Iøvrigt så jeg den 24. september 1961 fire Stære, som uden betænkning trak ud over havnen og forsvandt mod nord.

I Hanstholm ses hvert år overvintrende Stære.

KVÆKER- og BOGFİNKE (*Fringillinae*)

På nogle efterårsdage er konstateret et meget kraftigt nordfra kommende træk af finker (*Fringilla* sp.) og Engpiber (*Anthus pratensis* (L.)). Den 30. september 1961 så jeg på ruten fra Thisted til Tved ved 13-tiden i løbet af en halv time 3—5000 finker, som trak sydover i store flokke. Hurtigt tog jeg til Hanstholm, hvor jeg nåede tids nok ud til at se den sidste del af indtrækkende finker, pibere og enkelte Svaler (*Hirunda rustica* (L.)), inden trækket helt stilnede af ved 15-tiden. Af store trækdage kan jeg bl.a. nævne 18. september 1960 og 8.—9. oktober 1961.

LAPLANDSVÆRLING (*Calcarius lapponicus* (L.)).

Indtil efteråret 1962 regnede jeg Laplandsværtingen for sjælden. Sammen med de store Snespurveflokke (*Plectrophenax nivalis* (L.)) og til dels selvstændigt viste den sig dog overraskende almindelig i de dage fra 15. til 20. oktober, hvor vi iagttog trækket. Ialt blev der direkte på træk sydover langs kysten sammen med Snespurvene set ialt 27 Laplandsværtinger. Der var som regel højst et par stykker i en snespurveflok. Rastende på markerne (især stubmark) sås

flest den 19. oktober, da 5 blev set i en selvstændig flok. Den 26. december 1962 så jeg 2 ♀♀ på samme sted.

SNESPURV (*Plectrophenax nivalis* (L.)).

Ses på trækket både forår og efterår. I april plejer jeg at se de største flokke på Hanstholm; en undtagelse danner dog efteråret 1962, da den første flok på ca. 15 Snespurve sås den 15. september ved Roshage. I dagene 15.—20. oktober dette år optaltes i de daglige 3-timers morgenperioder ialt 2875 Snespurve, som enten trak direkte ind til kysten — og så ofte slog sig ned på strandbredden for senere at følge den mod sydvest — eller også kom fra øst, idet de fulgte kysten efter formodentlig at være trukket ind længere østpå. Også op på dagen blev set snespurvetræk af betydeligt omfang, men nærmere undersøgelser blev desværre ikke foretaget. Den 17. oktober var det samlede antal forbipasserende Snespurve således sikkert at opregne i adskillige tudinde, hvoraf 7 blev ringmærket.

TILFÆLDIGE GÆSTER

HVIDNÆBBET LOM (*Gavia adamsii* (G. R. GRAY)).

Nær læmolen ved Roshage, Hanstholm, fandt jeg om morgenen den 12. april 1963 en helt frisk, men olieskadet Hvidnæbbet Lom. Olien og et stort hul i halsskindet bevirkede, at jeg opgav at skindlægge fuglen. Der blev taget en del mål og fotografier.

Målene var følgende:

Total længde: 972 mm; vinge (flad): 298 og 303 mm (svingfjerene under udvækst efter fældning); tarse: 92 mm; kraniets længde: 183 mm; næb, oversiden (til fjerbeklædning): 92 mm; undersiden (do.): 54 mm; næb, højde (ved basis): 28 mm; bredde (do.): 17 mm. Højre fod: ydertå: 121 mm; mellemå: 117 mm; indertå: 100 mm; bagtå: 31 mm. Iøvrigt fastsattes brystbenets længde til 230 mm og vægten til 4,9 kg.

Fuglen, der var en ♂ ifærd med at anlægge pragtdragt, synes iøvrigt at være påfaldende stor. Næblængden er således 16 mm større end det største opgivne (VÅR FÅGELVÆRLD, 22: 88).

Den Hvidnæbbede Lom er sikkert ikke helt sjælden ved Nordjyllands kyster. OLVAR LÆSSØE meddeler således, at han i selskab med OLE HANSEN og ROSENDAHL KRISTENSEN så en Hvidnæbbet Lom nær kysten ved Skagen, den 16. april 1963. I umiddelbar nærhed sås andre lommer.

SODFARVET SKRÅPE (*Puffinus griseus* (GM)). Umiddelbart efter at vi den 19. oktober 1962 havde observeret to Alm. Skråpe (*Puffinus puffinus* (BRÜNN)), og BIRKHOLM-CLAUSEN endnu forgæves søgte dem i kikkerten, opdagede han endnu en skråpe (*Puffinus* sp.) langt bag de foregåendes position. Heldigvis lykkedes det mig at finde fuglen i kikkerten. Det var en skråpe — flugten var kendetegn nok. Derimod blev vi forbløffede, da den nogle gange vendte undersiden mod os. Den var nemlig ikke som ventet lys, men fuldstændig mørk som oversiden. Under de gode belysningsforhold (lav sol) sås desuden inderst på hver vinges underside et aflangt trekantet felt, der tegnede sig næsten hvidt.

Først troede vi at have set en ungfugl af Alm. Skråpe; men senere undersøgelser i litteraturen beviser, at det var en Sodfarvet Skråpe.

SORT STORK (*Ciconia nigra* (L.)).

Den 17. april 1962 så jeg to over Hanstholm fyr kl. 15.45. De kom sydfra og kredsede rundt et par gange, inden de målbevidst i ca. 100 meters højde fløj mod østenvinden.

ERIK PETERSEN, V. Vanned, meddelte mig i 1959, at han en sen sommerdag 4—5 år tidligere så 5 Sorte Storke raste på engen mellem Vilsbøl pl. og Nors sø.

KONGEØRN (*Aquila crysaetos* (L.)).

En ungfugl sås over Tved pl. vestlige del den 17. og 18. april 1962.

ISFUGL (*Alcedo althhis* (L.)).

Den 22. december 1962 så TH. THELLE, WIUM-ANDERSEN og jeg én ved vandløb nær Lønnerup fj. Ifølge stedlige beboere havde den været der siden sommeren.

GRØNSPÆTTE (*Picus viridus* (L.)).

Inden mange år vil de første ynglepar nok have slået sig ned i plantager som Vilsbøl og Østerild. Den 26. juli 1961 sås et eksemplar i Tved; og i perioden 15.—19. maj 1962 opholdt en ♂ sig omkring Rosbjerg, Tved pl., idet den dagligt lod en kraftig »gyv-en« lyde. Flere sønderhuggede, rådnene granstubbe fandtes senere på lokaliteten.

Enkefru PETERSEN, Tved, har oplyst, at en Grønspætte en sommer i begyndelsen af halvtredserne opholdt sig i haven ved Tved plantørbolig.

LILLE FLAGSPÆTTE (*Dendropus minor* (L.)).

Foruden i 1960 (MORTENSEN, 1961, p. 61) så jeg også arten i Tved den 14. oktober 1962, da en ♀ opholdt sig i haven. Om formiddagen sås den i nogle ældre bøge, hvor den var synligt interesseret i en af de der ophængte stærekasser. Ved et eftersyn om aftenen lykkedes det dog ikke at finde den Lille Flagspætte sovende.

TRETÅET SPÆTTE (*Picoides tridactylus* (L.)).

Da FINN BIRKHOLM-CLAUSEN og jeg den 15. oktober 1962 ved 10-tiden var ved at afslutte optællingen af rastende småfugle i en lille, lav bjergfyrbevoksning, Abelli, syd for Hanstholm fyr, hørte vi pludselig fra det endnu ikke gennemdrevne buskads et konstant gentaget »gig-gig-gig«.

Stemmen kunne godt ligne St. Flagspættes (*Dendrocopus m. major* (L.)), som jo i de dage optrådte invasionsagtigt overalt i Thy, men den var betydelig spædere og ikke med samme smeld over den enkelte lyd.

Et øjeblik efter stod vi overfor en Tretået Spætte ♂, der energisk fortsatte sin ophidsede »gig-en«, medens den hoppede rundt i en lille fyrrebusk 5—6 meter fra

os uden at vise større tegn på skyhed. Et kort øjeblik satte spætten sig endog på en stub 3 meter fra os, inden den pludselig lettede og fløj over mod en losseplads beliggende på heden. Herfra lettede vi den senere fra jorden, og den forsvandt mod øst.

Det lykkedes iøvrigt BIRKHOLM-CLAUSEN at tage et par billeder af fuglen. Desværre er de uskarpe og til reproduktion egner de sig ikke — som dokumentation kan det ene netop gå an.

Den 5. februar 1963 meddelte min søster AGNETE i telefonen, at hun den samme dag nær Tved kirke i over ti minutter havde set »en lille spætte med sorte vinger, grumset dragt og gul pande« på 3—4 meters afstand. Det var første gang, hun havde set en spætte på så nært hold. Iøvrigt havde den under sin fourageren hakket barkstykker af en halvrådden fyrrestamme. Denne Tretåede Spætte har måske været den samme, som vi så i oktober.

Tretået Spætte er en gang før truffet ved Hanstholm, idet fisker MARTIN SIMONSEN i sin samling ejer en udstoppet ♂, som er skudt i hans have i Hamborg (landsby på holmens nordside) i april 1959.

GULDPIROL (*Oriolus oriolus* (L.)).

En smuk, udfarvet ♂ fløjtede og sang den 26. og 27. maj 1962 i bøgekronerne omkring haven. I tiden 2.—10. juni 1963 hørte og så jeg atter en Pirol ♂ ved haven.

SORTKRAGE (*Corvus c. corone* (L.)).

I tiden 1.—20. april 1962 sås én i Hinding ved Tved pl. Den var hyppigt i selskab med to Gråkrager (*Corvus corone cornix* (L.)) og blev desuden iagttaget af OLE BERTHELTSEN og HARRY HANSEN.

Den 12. april 1963 så jeg på en pløjemark i Hanstholm blandt 36 Gråkrager 2 Sortkrager. Forveksling med Råge (*Corvus frugilegus* (L.)), som jeg forøvrigt kun én gang (den 10. april 1963, 1 ved Ræhr) har set her, var helt udelukket.

HALEMEJSE (*Aegithalos c. caudatus* (L.)).

I årene 1959—62 har jeg kun set 10 af denne race i en lærkebevoksning i Tved, den 23. november 1959.

LILLE FLUESNAPPER (*Sipha parva* (BECHST)).

Arten konstateredes for første gang 20. august 1960 (MORTENSEN, 1961, p. 61), da en — efter udseendet at dømme — ung fugl eller ♀ blev set i få minutter.

Den 29. maj 1962 hørte jeg tidligt om morgenen en ukendt sang, som jeg vil gengive som lydende »sui-sui-sui-dji-dji-dji«. Lyden kom fra toppene af de nyligt udspregnede træer i vor have; og efter en del besvær lykkedes det senere ved hjælp af LÆSSØE, som var blevet tilkaldt, at få godtgjort, at det var en på brystet meget svagt farvet Lille Fluesnapper ♂, som sang. Den fortsatte sangen næsten hele dagen igennem og endnu den 30. hørtes den især om morgenen og sidst på eftermiddagen. Dagen efter var den borte. Stor var derfor min forundring, da jeg den 16. juni om morgenen atter hørte og så en Lille Fluesnapper af samme udseende synge på nøjagtig samme lokalitet. Den fortsatte sangen hele dagen, og den 18. så min mor den fouragere i haven; siden blev den ikke set.

I 1963 hørte jeg om morgenen den 2. juni atter en syngende Lille Fluesnapper ved vor have. LÆSSØE kom også denne gang til Tved; og vi mente at konstatere 2 forskellige ♂♂ på stedet.

Senere besøgte vi kolonihaverne ved Hanstholm fyr, der plejer at udmærke sig ved rastende småfugle, og her så vi blandt en del Grå Fluesnapper (*Muscicapa striata* (L.)), 3 Rødstjert (*Phoenicurus phoenicurus* (L.)) og en Rødrygget Tornskade ♀ (*Lanius collurio* (L.)), endnu 2 Lille Fluesnapper, som også havde ufarvet bryst. Disse to sang ikke — de lave sitka-læhegn har sikkert ikke animeret dertil — men snerrelyden hørtes engang imellem.

SORTRYGGET VIPSTJERT (*Motacilla alba yarrellii* (GOULD)).

Den 18. marts 1962 så SØREN TOFT én ved Klitmøller å. Senere på året var den ikke at finde på stedet.

I ornithologisk henseende er Thy et af de dårligst undersøgte landsdele i det egentlige Danmark.

Thisted amt rummer ganske vist gammelkendte og fine fuglelokaliteter som f. eks. Ove sø, Hanstholmreservatet og Vejlerne, der regelmæssigt har været besøgt af dygtige ornithologer; men en nærmere analyse af ynglefuglefaunaen i hele landsdelen har ikke været forsøgt; og med kendskabet til trækfuglerne står det endnu dårligere til.

Siden HEIBERG i 1878 har der ikke været en lokal, mere alvorligt arbejdende feltornitholog i Thy, og områdets isolerede beliggenhed har desværre, med få undtagelser, reduceret de nuværende ornithologbesøg til de lidet produktive »sightseeing-visits«.

Det har ikke været muligt for mig at få undersøgt Thys fugleliv så grundigt, at det er forsvarligt at udarbejde en oversigt over lokalfaunaen, der kan prætere at være udtømmende. I stedet har jeg valgt gengivelsen af en række eksakte iagttagelser af enkelte arter. Sandsynligvis vil disse oplysninger give et vist indtryk af Thys fugleliv i dag; men forhåbentlig også inspirere mere alvorligt arbejdende ornithologer til undersøgelser i Thy og Vestjylland.

SUMMARY IN ENGLISH

Bird observations from North-Thy, Jutland.

From June 1959 and to July 1962 the author lived at Tved, North-Thy, and so had the opportunity of making bird observations in a part of Denmark that only has been little visited by ornithologists. In addition Thy is distinguished by its isolated situation, the special character of nature, and its position at the sea just south of and rather near southern Norway. The observations are from north-west Thy only; Vejlerne in the east are not included. Only those observations which are of zootopographic interest are included in addition to notes on species that are unknown or unusual or deserve mentioning for other reasons.

Breeding birds:

Cygnus olor began breeding in Thy during the very last decades and has not yet reached peak population in this part of the country. In 1962 *Grus grus* for the first time with certainty succeeded in rearing young (2 fledglings were seen) since a pair settled at the Hansted Reserve, 1948. Disturbance by man regrettably enough took place in some years. In 1962 about seven pairs of *Pluvialis apricaria* bred in the Hansted Reserve. This population is probably now the biggest in Denmark (Jutland). Some species which have reached Thy as breeding birds mainly during the last 10 years are: *Ardea cinerea* (1948), *Accipiter gentilis* (ca. 1959), *Corvus frugilegus* (1955), *Phylloscopus c. collybita* (1955-59), and *Pyrrhula pyrrhula* (1962).

Species not found breeding in Thy:

Earlier *Circus pygargus* and *Lanius collurio* were fairly common and very common respectively. Their absence in Thy now may be due to climatic change. *Strix aluco*, *Apus apus*, *Parus palustris*, *Sitta europaea*, and *Certhia familiaris* have not been found breeding in Thy during the last centuries. Except for *A. apus* this may be due to the lack of forests and woodland for some centuries. The first plantations were planted in 1870—1900 and now there are very many of them. As well the fact, that they consist mainly of coniferous trees, as well as the isolated situation of Thy may explain that these species not yet have reached this part of the country. *Carduelis flammea* has not been demonstrated as a breeding bird in Thy, but there are motivated conjectures on it.

Birds migrating over Thy:

Gavia immer, 6 records from Hanstholm 1961—62. *Puffinus puffinus*, 1 on 27th August 1961 and 2 on 19th October 1962 — both days at Hansholm with strong wind from the west. *Morus bassanus* can be seen at Hanstholm all year around, but it is scarce in late winter. Numbers of migrating birds culminate in Sept.—Oct. with for example 357 south of Hanstholm on Sept. 17th 1961 between 0530 and 0730. *Phalacrocorax aristotelis*, in summer 1962 5 at Skarreklit. Rather common in winter; 13 adults in a flock at Hanstholm 20th Oct. 1962. *Cygnus C. bewickii* is a regular visitor and may stay in Thy in mild winters. Not so numerous as *C*

cygnus. Anser fabalis brachyrhynchus, very regular visitor in Thy from late Sept. to the first days of June. This is a very interesting fact because the bird-sanctuary, Tipperne in Ringkøbing Fjord, has always been regarded as the northernmost resting place in Denmark of this species. In autumn the Pink-footed Geese arrive at Vejlerne and the Hansted Reserve; in the latter place there are about 2000 by the middle of October. Numbers have stayed at this during at least the last ten years. Some hundred geese may spend the winter in Thy. Dec. 24th 1962 270 geese were seen in the Hansted Reserve. In spring the Agger Tange is of great importance to the Pink-footed Geese as a resting ground. In May morning observations near Hanstholm revealed, that the Pink-footed Geese follow the coast to this point and then fly straight north. For example about 2200 Pink-footed Geese flew northwards at Hansholm in the morning of May 6th 1962. New observations in southern Norway in Sept.—Oct. and May are desirable. *Clangula hyemalis* was seen at Hanstholm in the middle of Oct. 1961 and 1962 migrating east in fairly large numbers. Larger migratory movements of this species have never been recorded at other places in Denmark. *Pandion haliaëtus* is a common passage-migrant especially in April—May and August — scarce in summer. *Haliaëtus albicilla*, an adult bird was seen in the Hansted Reserve 1959—61, but only in June—July; 21th July 1961 a juvenile bird was in the Reserve too. *Grus grus*, nearly every year in autumn some few individuals stay in and near the Hansted Reserve. In 1961 a flock of 7 was observed in North-Thy from 29th August to 29th October — squeaking juveniles were heard among them. *Eudromias morinellus*, some elevated fields at Hanstholm are now the only places where in May the Dotterel can be observed with certainty. *Scolopax rusticola* is especially numerous on spring migration, and it may be fairly common in Dec.—Jan. *Rissa tridactyla* is a common summer-visitor and regular and numerous migrating south in autumn; nevertheless only few are seen at Blåvandshuk Bird-observatory as well as in other parts of Denmark.

Columba palumbus, 2320 moved south from Norway near Hanstholm between 1000 and 1100 on Oct. 11th 1959; spring migration has been observed, too. *Dendrocopos m. major* was numerous in North-Thy during autumn and early winter 1962—63. At Tved the author caught and ringed 85 roosting in Starling nestboxes. None of these birds was recovered and no northwards migration was noted in 1963. *Alauda arvensis*, *Corvus cornix*, *Turdinae*, *Sturnus vulgaris*, *Fringillinae* a. o. are all common passage-migrants in autumn and spring on their way from or to Norway. *Pica pica*, a flock counting 58 individuals showed migratory intentions at Hanstholm on April 15th 1962. 2875 *Plectrophenax nivalis* were migrating southwards at Hanstholm in the days 15th to 20th Oct. 1962, observations were made between 0630 and 0930. In these flocks were seen 27 *Calcarius lapponicus*, and on October 19th a flock of 5 was seen in a stubble-field.

Casual visitors:

Gavia adamsii, 1 found newly killed by oil at Hanstholm 12th April 1963. Weight and measurements are given; it is remarkable that the primaries were not fully grown. 1 at the Skaw 16th April 1963. *Puffinus griseus*, 1 at Hanstholm on October 19th 1962. *Ciconia nigra*, a pair at Hanstholm on April 17th 1962. *Aquila crysaetos*, a juvenile bird over the Tved Plantation on April 17th and 18th 1962. *Dendrocopos minor* seen at Tved on April 15th 1960 and on October 14th 1962. *Picoides tridactyla*, a male was shot at Hanstholm in April 1959. One was seen near Hanstholm on Oct. 15th 1962 and at Tved on Febr. 5th 1963. *Oriolus oriolus*, a male in our garden at Tved on the 26th and 27th of May 1962 and between the 2nd and 10th of June 1963. *Corvus c. corone*, one together with 2 *C. c. cornix* at Tved between 1st and 20th of April 1962, and one at Hanstholm on April 12th 1963. *Muscicapa parva* at Tved and Hanstholm August 20th 1960 (1, probably female), on May 29th and 30th 1962 (1 male), and on June 2nd 1963 (4, at least 2 males). *Motacilla alba yarrellii*, a male at Klitmøller in March 1962.

LITTERATUR

- ANDERSEN, J., 1962: »Danmarks Fugle«, p. 150, København.
 HEIBERG, P., 1886: »Thylands Fugle«, Viborg.
 HANSEN, L., 1962: Fugle på Lolland-Falster. — Dansk Ornith. Foren. Tidsskr. **56**: 20.
 JENSEN, L. LYNEBORG, 1954: Fiskehejren (*Ardea cinerea* (L.)) som ynglefugl i Danmark. — Dansk Ornith. Foren. Tidsskr. **48**: 190.
 — 1954: Ornithologiske notater fra Thyholm og

- Jegindø. — Dansk Ornith. Foren. Tidsskr. **48**: 66.
 JOENSEN, A. HOLM, 1962: »Danmarks Fugle«, p. 235, København.
 KJÆR, TH., 1941: »Hvor Storspoven fløjter«, p. 54, København.
 LØPPENTHIN, B., 1946: »Fortegnelse over Danmarks Fugle«, København.
 — 1962: Fugle i Hanstedreservatet. — Flora og Fauna **68**: 81—95.

- MATHIASON, 1962: »Nordens Fugle i Farver«, Bind 6, p. 298.
- MORTENSEN, P. HALD, 1962: Havørn (*Haliaeetus al-bicilla* (L.)) i Hanstedreservatet. — Dansk Ornith. Foren. Tidsskr. **54**: 197.
- 1961: Sjældnere iagttagelser i Thy. — Dansk Ornith. Foren. Tidsskr. **55**: 61.
- 1962: Spætteinvasion. Feltornithologen **4**: 138—39.
- 1963: Suletræk. Feltornithologen **5**: 26.
- & BIRKHOLM-CLAUSEN, F., 1963: Yngleforekomst af Stor Korsnæb (*Loxia pytyopsittacus* (BORKH)) i sommeren 1960. — Dansk Ornith. Foren. Tidsskr. **57**: 22—24.
- ROSENLUND, N., 1963: Smärre meddelanden (Is-lom), (med red. komm. af K. FREDGA). — Vår Fågelvärld **22**: 88.
- SALOMONSEN, F., 1963: »Oversigt over Danmarks Fugle«, København.

Modtaget 10. juli 1963.

POUL HALD MORTENSEN, Kollegie 1—17, Vestre Strandalle, Riisskov.